

Фольклорне тло в повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків».

У листі до Євгена Чикаленка про свої враження від Криворівні Михайло Коцюбинський писав: *«Якби ви знали, яка тут велична природа, який цікавий народ гуцули, з багатою своєрідною психікою, з буйною фантазією, дивними звичаями і мовою».*

Мова найкраще розкриває характер народу, його світогляд і спосіб життя. Саме тому вживання місцевої лексики (діалектизмів) – це необхідний засіб відображення гуцульського колориту. Дивна, часто незрозуміла лексика не заважає сприйняттю, вона заворює, бере в полон музикою слова.

Увесь твір пересипаний діалектизмами. Наприклад:

ватра – вогнище;

ботей – отара;

гоц – водоспад;

бовгар – вогнище, багаття;

козар – пастух кіз;

кресаня – капелюх;

плай – гірська стежка;

маржинка – худоба.

Уже з перших сторінок стає зрозуміло, що гуцули поєднують християнське та язичницьке. З одного боку, «усі вони були богомільні, любили ходити до церкви, і особливо на храм», а з іншого – у стародавніх звичаях, обрядах залишилися давні гуцульські переконання.

Гуцули вірять, що їх оточують міфічні істоти, які можуть безпосередньо впливати на їхнє життя. Арідник, щезник, русалки, нявка, чугайстир завжди тут і поряд, тому треба добре знати, від кого ховатися, а в кого помочі просити. У світі людей теж є ті, хто мають сили та вплив на людське життя.

Наприклад, при народженні дитини бабка-повитуха має обкурити хату ладаном

і засвітити свічки, інакше дитину бісиця може обміняти на своє бісеня.

Мольфар Юра взагалі є «земним богом», здатним і людям замовляти, і хмари зупиняти: *«... Чув у грудях силу, метав громи з очей, здіймав руки угору і заклинав. Вітер розвіяв його кептар та бив у груди, хмара гарчала, плюскала громом, завертала в очі дощем, драгліла над головою, готова впасти...»*

Я тебе заклинаю: іди у безвісті, у провалля, куди коні не доіржуть, корови не дорікують, вівці не доблеюють, ворони не долітають, де християнського гласу не чути... Туди пускаю тебе...»

Марічка знає, що людям допомагає ворожка, тому, щоб уникнути небажаної вагітності, *«за поясом, на голім тілі, вона носила часник, над яким пошептала ворожка»*.

Та й сусідкою Палагни та Івана є справжнісінька відьма Химка, яка здатна перекидатися на вужа, повзти клубком, видоювати молоко в чужих корів та овець.

М. Коцюбинський досліджує та відтворює в тексті календарну обрядовість гуцулів. Особливими завжди були різдвяні свята, тому так детально показано процес підготовки Святої вечері в домі Івана та Палагни: *«На Святий вечір навіть найбідніший господар готувався до трапези якнайкраще, не забуваючи при цьому все живе, тому й нарекли люди оточуючий тваринний світ диханням. З давніх-давен гуцули вірили в магічність Святого вечора, який вирізнявся з-поміж інших урочистих днів. На Святий вечір Іван був завжди в дивнім настрої. Наче переповнений чимсь таємничим й священним, він все робив поважно, наче службу божу служив»*. Автор пише про традиційні дванадцять страв, обкурювання ладаном хати, щоб відігнати звіра й відьом; ритуальне куштування худобою їжі та заклик нечистої сили.

Михайло Коцюбинський майстерно й детально показує працю вівчарів, зображує розпалювання живого вогню на полонині як священнодійство.

Як окремий таємний обряд появи чогось священного, Коцюбинський зобразив приготування сиру: *«Руки оживають потроху, то підіймаються вище, то опускаються нижче, закруглюють лікті, щось плещуть, бігають та гладять там всередині, і раптом з дна посудини, з-під молока, підіймається кругле сирове тіло, що якимось чудом родилось»*.

Фінальна сцена повісті – похорон Івана – супроводжується голосом трембіти та жіночими голосіннями. Прощаючись із мерцем, гуцули давали йому мідяки, щоб він мав чим заплатити перевізнику, який доправить його на човні на інший берег життя. А далі автор зображує стародавній обряд «грушки» (ігри при покійникові), який тоді ще зберігався в гуцульських селах, що складався з жартів, танців, переспівувань.

Душа померлого переходить у кращий світ, тому треба радіти, бо ...

«...що наше життя?»

Як блиск на небі, як черешневий цвіт...»